

ZÁPSZONY-Zastavnoje

Courtesy of Dr. Tamás Goldberger

Pecsétek: 1) rajz - 1904
2) lenyomat - 2004

Two stamps

Zápszony's Landscape

The railway station, which is actually at the end of the village Zápszony, is called Som-Kaszony, or simply Kaszony, or Kosini as well.

The houses are located in the northern hill of the Kaszony mountain. In the 1800s, two Jewish families were traders and had stores, they had the biggest wineries, and plantations. These two families were the Goldberger and the Spiegel. There was a phylloxera epidemic at the end of the nineteenth century which caused huge damages for the grape growers.

The rabbi of Kaszony Zvi Rutenberg (1890-1944) visited the small community from the neighbor's bigger town Mezőkaszony, when the mikveh was made to be kosher, or there was the baking of the matzah for pesach. The kosher butcher came only once a week. The funerals were made without rabbi. They only hired cantors for bigger holidays. In 1875 the train station was built. In 1938 the village was attached to Hungary. In 1941 from 1020 people 62 were Jewish in Zápszony. They were transported to the brick yard of Beregszász. In 1944 the 18th of May they were deported to Auschwitz-Birkenau. They may have arrived on the 21st of May. (included my father) Very few people returned after the terrible ages, but in the 70's and 80's two Goldberger and one Spiegel family lived there. The cemetery is in a very bad condition. The synagogue and the mikveh was destroyed.

Hol Som-Kaszony, hol Kaszony, vagy Kosini (Kaszonyok-többsz számban) néven van megjelölve az a vasúti megálló, ami valójában Zápszony község végén van. Zápszony házai csendesen simulnak a messzeségbe nyújtózó síkságból kiemelkedő Kaszonyi-hegyek északi lábaihoz. Az 1800-as években két zsidó család, a kereskedéssel is foglalkozó, vegyes boltokat működtető Goldberger és Spiegel család rendelkezett a legnagyobb ültetvényekkel, illetve pincészetekkel. A XIX. század végi filoxerajárvány azután mérhetetlen károkat okozott a helybeli szőlőtermesztőknek is, akik csak tetemes ráfordítással tudták újból betelepíteni a kipusztult ültetvények helyét, s nehezen térültek meg a befektetett összegek. A kaszonyi rebbe, Cvi Rutenberg (1890-1944) akkor járt át a kis közösségbe a szomszédos Mezőkaszonyból, mikor mikvét kaserolták, vagy pesachi maceszt sütöttek. Metsző hetente jött, vagy a zápszonyiak mentek hozzá vágatni Mezőkaszonyba. A temetések is rabbi nélkül történtek. Előimádkozni tudott a családfők többsége. Dudu bácsi vagy Egri József lejnolt. Előfordult, hogy soronként fordították jiddisre a tórai szöveget. Csupán a Nagy Ünnepekre fogadtak fel előimádkozót vagy kántort. 1875-ben Zápszonyt is elérte a csillogó sín pár, a vasút. Később pedig nagy átrakodóhelyet alakítottak ki itt, mely a két világháború éveiben jelentős szerepet kapott a hadfelszerelés mozgatózásában. Az 1938-as első bécsi döntés nyomán nagy lelkesedéssel várták a magyar érzelmeikre büszke zápszonyi zsidók, hogy ismét Magyar-országhoz csatolják községüket is. Előkerült a tömésre váró libák szalmája alól a Trianoni döntés óta féltve őrzött magyar zászló is. A Mindenható ezzel még öt évet adott a zápszonyi zsidóknak, hogy otthonaikban készüljenek a későbbi megpróbáltatásokra. Ugyanis 1939. március 15-én Hitler megszállta Csehszlovákiát és létrehozta a Cseh-Morva Protektorátust. Egy nappal korábban, március 14-én, német védnökség alatt a szlovák vezetés kikiáltotta a „függetlenséget”. Az új szlovák állam vezetői, Monsignor Jozef Tiso, a

klerikális-nacionalista Hlinka párt vezetője és helyettese, Vojtech Tuka professzor számos zsidóellenes intézkedést vezettek be német mintára. A Trianon utáni Csehszlovákiában a zápszonyi zsidók viszonylag biztonságban érezték magukat. Ha nem következik be a Magyarországhoz való visszacsatolás, talán én sem írhatnám ezeket a sorokat. Hiszen a szlovák zsidókat elsőként deportálták az 1942 tavaszán Lengyelországban felállított [megsemmisítő táborokba](#). Zápszony 1020 lakosából 1941-ben 62 volt zsidó. Saját szekereiken a hirtelen összeszedett holmival Mezőkaszonyból kivezért magyar csendőrök kíséretében a beregszászi téglagyárba lettek mindannyian szállítva. Majd 1944. május 18-án a második transzporttal marhavagonban bezárva indították őket Auschwitz-Birkenau-ba, ahová 1944. május 21-án érkezhettek (köztük édesapám is). A vészkorszakot követően nem sokan tértek ide vissza. De még a múlt század 70-80-as éveiben is élt itt két Goldberger és egy Spiegel család. A valaha volt itteni zsidó közösség halódó temetőjéből is alig maradt valami. A zsinagógát és mikvét lebontták, jelenleg családi ház van helyén.

Zápszony szülötte Csatóry György történész, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára. Polgármester: Bacskai László
Goldberger Tamás